

Nemzeti Társalkodó

KOLOZSVÁRTT

41-ik szám.

PÉNTEKEN.

Oct. 11én

1

8

4

4.

Tartalom: Hegedüs Sámuel életének rajza. Állomás: hőskötemény.

Hegedüs Sámuel életének rajza.

(Vége.)

Minekutána már lelkének és szívének szerencsés fejlődését tudásom szerint érdeklétem, hátra vagyon még, mi az eddigvalókból foly, hogy életének különböző viszonyok szerinti practicumát hasonlólag az időnek rendje szerint előadjam.

Legelsőben úgy veszem őt, mint fiut, a' ki szüleinek ráhalmozott jóságát határtalan tisztelettel és engedelmességgel kívánta jutalmazni. Igen is — tisztelte őket, mint a' kik által a' teremtőnek kezéből lételt vett, és a' kik által az örök gondviselés a' boldogságra kívánja vezélni. Bölcs oktatásaikat mélyen szívébe nyomta, parancsolataikat pedig, mint a' mellyeket maga az Isten, szülei által adott eleibe, mindenkor szenteknek tartotta, és szentül is teljesítette. Az ő jó szíve minden legkisebb alkalmatosságot, melly által szüleinek örömet okozhat, használni igyekezett, és ezért a' legcsekélyebb, legártatlanabb gyermeki dolgokat is megtette; mikor pedig azokat szomorkodni, vagy valaki által megbántottaknak

találta, mély búra hajolt, és azt tettel nyilvánította. Maga mondotta, hogy mikor még négy esztendőskorában arról gondolkozott, miképen kell egykor az édesatyától megválni, egészen érzékenyedett, melly érzékeny indulat szüntelen nevedésvén, mikor életének huszadik évében, édesatyjában a' maga gyermekségének gyámolát, ifjuságának oktatóját és tisztelve szeretett legigazabb barátját elvesztette, nem egyéb, csak az idő orvosló szere által, találhatott magának vigasztalást. Azután is édesanyját szívvél és tettel mind végig tisztelte, s mikor a' nyolczvanegy éves öregnek halálát betegágyában s csak nem utolsó napjaiban meghallotta, a' külső éles fájdalmak a' belső érzékeny fájdalmakkal párosodtanak.

Meglátván az apai házban a' bölcsőben fekvő gyermeket, észrevette hogy annak vele ugyanazon egy apja és anyja vagyon, így hát az neki testvére: ekkor a' vérségi szeretet felébredett benne. — Két fiu de nálánál jóval kisebb testvérei lévén, ezekkel már a' gyermeki esztendőskben is úgy játszadozott, hogy beléjek maga iránt kölcsönös szeretetet öntött. Ez által, a' mint maga írja a' Poetai próba első füzetének 75-dik lapján, a' nem csak testben, hanem lélekben is egyesült testvérek között még a' kunyhó is gazdagság hajlékává alakult, és az élet tövisai között her-

vadatlan virágok nyiltanak. Az édes atyának holta után, annak utolsó hagyománya szerint, a' két árván maradt kisebb testvéreknek mint gyám nélkül maradt gyermekeknek, nem csak testvérök, hanem atyjok lett, azokat maga oktatta, formálta, sőt a' főiskolában iskolai kevés jövedelmének igen nevezetes részét azoknak neveltetésükre fordította. Így tette le Hegedüs Sámuel az atyjának sirhalmán a' fiui tiszteletnek és halának legszentebb homagiumát azok körül, a' kiknek az árvaság keserü kenyerre felette idejekorán megtörettetett. Áldás lebegjen azért sirja felett, és fényljk az ő neve mint a' tiszta nap, a' mennyei atyának országában. Ez a' testvéri szeretet az idővel nőttön nőtt: Kisebbik testvérét ugyan maga előtt érzékeny szomorúsággal elbocsátotta; a' nagyobbik előtt szívet mindenkor nyitva tartotta, — sőt annak gyermekeit úgy szerette, hogy azok között, és a' maga gyermekei között különbséget tenni nem tudott, annak nagyobbik leánygyermekét esztendőig maga mellett tartván, olly szívet szagga-tó érzékeny fájdalommal bocsátotta ki szárnyai alól, melly miatt nem csak az elválás percében, hanem annakutána is jó darabig vérzett az ő szíve.

Kilépvén a' családi körből a' világnak pi-aczára, maga új családot alakított, mellyben szíve szerint választott kedves társával sok éveken keresztül édeni boldogságot éldelt. Két testben egygyé olvadt lélek lakozott, és az egybetalálkozott két rokon szívek egy akaratja, és egy érdeke volt. Néhány esztendőök lefolyta alatt két fiu gyermek atyjává lett volt Hegedüs Sámuel. A' mint pedig ezeknek létrejövételök megörvendeztette, és sokat ígérő reménnyel töltötte be az ő szívet; ugy a' maga kedves Samuelének és Györgyének hirtelen haláluk egészen földhöz verte. De még ebből több is következett, mert ugyan ekkor az anyának szívet a' mély bánatnak gyász fellege borította; és bárha őket az ég még két kedves vendéggel Lajossal és Ferenczel megvidámitotta; de az anya terhes nyavalyát kapván, azt halálig szenvedte. Itt kezdődött már Hegedüsnek házában való nagyon szomorító állapotja, 's ha ollykor vagy egy vidám fény mosolygott, az csak ollyan volt, mint mikor a' nap a' fellegek között bujkál; 's még is akármint megsulyosodott rajta a' sorsnak hatalmas karja, a' mennyei atyának szent aka-

ratján való megnyugovással, és keresztény erős lélekkel hordozta mind azokat, a' mik reá voltak mérettetve. Soha senki az ő szájából zúgolódó szót nem hallott, de igen az ellenkezőt. Mert midőn kérdeznék tőle, „ugyan ha ezeket előre tudva még egyszer az életet előlkezdhetné, meg tenné-e akkor is azon lépéseket mellyeket már megtett?“ Minden kétségen kívül éppen azon lépéseket tenném meg, e' volt reá felelet. Feleségének jólétét minden kitelhetőkben, sőt ön erőltetésével is megtette; a' mi pedig ennek kárára, vagy bosszontására szolgálhatott, eltávoztatta. Ezt mind végig szívéből szerette, 's halálában is koporsóját érzékeny forró könnyekkel áztatta.

Érzette ön méltóságát, midőn a' római ékesenszólo szavai szerint megemlékezett arról, hogy ő ember és embernek atyja. Gyermekeit kimondhatatlanul szerette, azoknak boldogságáért élt és munkálódott, 's hogy nékiek jövendőre szép kamatot hajtson, azért akármint is megtenni nem sajnállott. A' benne lévő szép örökségeket, a' léleknek nemes tehetségeit, és a' szíve nemes indulatait kívánta jó előre kifejtetni. Az isteni félelmet, emberbecsülést, ártatlan és szelid alázatosságot, egyenességet, mellyek által a' világon szerencsésen jöhetnek ki, és az emberek között kedvességet találnak, beléjük csepegtette. Midőn gyermekeit a' tudományok tárába bévezérltette, legelsőbben is velek a' mathematicai igazságokat ismertette meg, — mert úgy ítélte hogy semmi által is az ifju lélek inkább és szerencsésében nem fejlődhetik; a' történetek chronicáját naponkint olvastatta; velek a' régi latin, új időbeli német, francia, és kevés mértékben angol litteraturát megizelittette; a' zongoráni játszás és rajzolás szép műveibe annyira bevitte, hogy ezután ön igyekezetök által tökéletesithetik azokat. Mindezekre a' felserdült években maga tanította, vagy magán tanítók által oktattatta, 's csupán a' felsőbb tudományok hallgatása végett küldötte főiskolákba. Ide teszem, hogy n. b. e. Bálint Sámuel, halála óráján fiját, a' szép lelkületü és nagy reményü jövendő derék honfit — Bálint Ádámot, Hegedüsnek lelkére kötötte, a' kit is, mint saját gyermekét, gyermekeivel együtt nevelt, — a' ki is az ő sirját és emlékezetét fiui forró hálával tiszteli. Semmit sem ohajtott inkább mint azt, hogy gyermekeit kenyerbe, és ön sorsukkal megelégedve boldo-

goknak lenni lássa. De fájdalom! ezen szép működéseit a' halál félbeszakasztotta. Kívánságai, reája nézve teljesedetlen, gyermekei, a-pa, vezér, és oktató nélkül maradlanak. Azonban erős hittel vagyok az iránt, hogy sok jó lelkű emberek vannak a' világon, a' kik Hegedüsnek ezen elkezdett munkáját tovább folytatják és be is végzik. De elhagyva a' családi kört

Nézzük meg őt az emberekkel való társalgásai között is. Nem álarcczal jelent meg az emberek előtt; mivel semmi nem volt benne, a' mit elkellesen titkolni; hanem ollyannak mutatta magát, a' millyen valósággal volt. Az ajakon lebegett a' szív, és a' homlokon nyugodott a' szégyentől nem féltő egyenesség. Abrázataja vidám, beszédje kedves és elfoglaló, a' nagyok előtt hízkelés nélkül, a' kicsinyek előtt pedig szelid leereszkedéssel és nyájassággal alázatos, — tréfái ártatlanul mulattatók, kedvesek; de soha sértők nem voltak. Magáról 's állapotjáról felette keveset 's azt is nem másképen, csak felszólíttatva vagy kéntelenségből, másokról pedig szelid megkiméléssel és türelemmel beszélt. Soha senkit hidegvérrel le nem csufolt; senkinek érdemét és becsületét nem kisebbítette; és senkiről szeretet nélkül ítéletet nem mondott. Mint mikor a' csendes szemlélő, a' hegy tetejéről nézi a' körül fekvő környéket: úgy az ő kinyílt szabad lelke, egy bizonyos álláspontból szemlélte a' dolgok folyását, és mindeneiket jól tudott, de soha azokba magát nem elegyítette; hanem akár egyes emberekkel akár többekkel volt társalgásban, az időkorhoz, a' nemhez, és miveltséghez képest tudott a' maga társjától a' mulattatásnak olly kedves anyagot elévenni, hogy a' ki egyszer vele bármi keyés ideig beszélt, az továbbra is kívánta, és a' vele való társalgásra az alkalmatosságot felkereste. Tapasztalván első ifjuságától fogva, hogy sokan a' más egyenes kinyíltságával szeretik visszaélni, sőt azt, ennek kárával is saját hasznukra fordítják: tehát azon fontos élet-leczkét tartotta szemei előtt, hogy nem másnak, hanem elébb megpróbált embernek tárta fel szívének ajtaját, 's mindennek azt, és annyit mondott, a' mennyi őt érdekelte, 's a' mit egyszer száján kimondott, ahhoz akárkinek is bátran lehetett bizni, mert soha a' maga szavának szentségével tréfát vagy játékot nem üzött. Egyébaránt

mint mindenkor igaz barát, barátaival nem békélt meg, és a' baráti kötelességet a' szerencsétlenségben még inkább megbizonyította mint a' szerencsében. Ezekből lett osztán az, hogy a' nagyok előtt becsülést nyert és talált. Őt a' boldog emlékezetű Ferencz császár Erdélyben jártában atyai kegyelemre és figyelemre méltóztatta. Császári királyi főherczeg Estei Ferdinand ő fensége 1854ben és 1857b. hasonlólag kegyelmének sok jeleivel megajándékozta, mellynek bizonyosága az is, hogy ő fensége Bécsbe menő útjában midőn ő fensége Szászvároson megállapodott volna, meglátván Hegedüst a' népközött messze állani, kezének intésével hintójához jöni parancsolta, és ott vele egy darab ideig beszélni kegyes volt. Becsületben és kedvességben volt mostani főhadi kormányzó báró Vernhard ő nagyméltósága előtt is, és valahányszor Szebenben jártában tisztelkedését megtette, ő nagyméltósága mindenkor nyájás leereszkedéssel fogadta. Becsülték őt hazánknak oszlop emberei, minden felsőbb és alsóbb rangu fiai és leányai. Az ismeretlenek a' vele való ismeretséget óhajtották, a' szép reményű ifjak pedig az ő beszédéből a' bölcseségnek leczkét örömmel hallgatták.

Papi munkássága mezején a' szép készület a' szerencsés kiadással, és szívet emelő édes beszéddel párosodva lévén, fáradozásának kedves gyümölcseit arathatta. Mint pap, nem végezett volt el egyebet tudni hallgatói között, hanem csak a' Jézus Krisztust, azt pedig ki megfeszítettet. 1. Kor. II. 2: mert bárha az ismereteknek más társjától is vett és elegyített anyagot, csakugyan mindeneiket az eredeti szent kútfőre vitt vissza; és a' mint isteni nagy tanítójától Jézustól tanulta, tisztán szólotta a' tudományt, melly az atyától vagy on, tisztán azon örök szent igazságokat, mellyek magának a' felséges Istennek szájából jöttek ki. Mindenütt a' természeti dolgokat használván, a' láthatatlanokat láthatókká, a' megfoghatatlanokat könnyen megfoghatókká tette: 's így a' nép nyelvén beszélvén, a' lelket a' mennyei fővalóság imadására felemelte; a' szívet nyugodalommal töltötte be, és az utat, melly a' mennyország felé a' legegyszerűbben vezet, megmutatta. Ollyan volt az ő beszéde, mint a' két élű fegyver, melly behat a' legbelső rejtekekig. Zsid. IV. 12. mert a' mi a' szívnek teljességéből jött, egye-

nesen a' szivre dolgozott: ennél fogva csoportosan, tódultanak az emberek annak hallgatására, honnan a' tudósok, mint a' tudatlanok, a' nagyok mint a' kicsinyek, a' gazdagok mint a' szegények, az öregek mint az ifjak, 's még magok az ártatlan gyermekek is lelki táplálékkal megelégtetve tértenek vissza ön szivökben és békés hajlékaikba. Mikor a' gyásznapokon a' házasársak társaiktól szivet szaggaató fájdalommal megváltak, az ártatlan gyermekek szüléjöknek koporsója mellett visszakérőleg néztek a' könyörülő egekre, egy volt Hegedüs azok közül, a' kik a' szónokszékbe felállván, az egybetörettetett sziveknek a' Jézus nevében vigasztalást szólottanak. Ő a' vérző sebekbe gyógyszereket töltött, az özvegyeknek és árváknak szemekből a' könnycseppeket a' keresztényi résztvevő szeretetnek ujjával letörölte. Hazánknak több szélesen elágazott családjaitól felszólíttatván, sok főrangu derék honfiak és leányok koporsója felett fizette le az emberiségnek utolsó szomorú adóját; melly beszédei nagyobbára kinyomatva világ elejébe kerültenek. De nemcsak a' templomban és a' szónokszékben, hanem ezeken kívül is a' közönséges életben pap volt Hegedüs Sámuel. Ugyanis élete beszédeivel tökéletesen megegyezett, 's magát mindenekhez úgy viselte, hogy még a' kik különben nem akarták volna is, őtet szeretni kéntelenítették. Egy szóval mint a' földnek sava, és a' világnak világossága, úgy tündököltette a' maga világosságát, hogy látván mások is, hasonlónak követése által dicsőítették a' mennyei atyát. Math. V. 13—16.

Békisérem a' néptanítót az oskolai terem-be, és megemlítem, hogy mint nevelő és közoktató (professor) az ifjuság formálásában működéseinek micsoda jeleit mutatta. Egyfelől úgy nézte a' keze alatti ifjuságot mint a' szüléknek kedves reményét, és a' jövő kornak nevedő polgárait, másfelől hallotta a' hazának, a' szüléknek vagy azok hamvainak hozzá intézett szavait, örömmel teljesedett meg az ő lelke, a' midőn magát annyi sok szép és szép reményű ifjak között, mintegy örök lelki tavasszal környülvétetve lenni látta; mellyre nézve, hogy az apáknak, 's anyáknak legfőbb kincsöket épen és gazdagon kamatozva adja vissza, hogy a' hazának jó gondolkozású és derék polgárok formálásában szolgálatjára legyen, igyekezett a' reábizatott apai szép kö-

telességnek mindenekben és lelkiismeretesen e-leget tenni. Tanítványaival mindenkor szelid megbecsüléssel és emberiséggel bánt; őket azonban illendő fenytékben tartotta, és maga tisztében pontos levén, tőlök is pontosságot kívánt, mellyből a' lett, hogy őtet mint tanítóját mindenki szerette, mint atyát igazán tisztelte, és az ifjú embert a' rosztól, már magában az az egy gondolat is meggátolni elég-séges volt, mivel tartott tőle, nehogy ezáltal magát a' Hegedüs szeretetére érdemtelenné tegye. Tanításában tiszta világos, és a' tárgya-
kat úgy rendezte, hogy azok az ifjú lélekben a' legszerencsésebben helyet találjanak. Már ifjuságában, mikor a' költészeti osztályban köz-tanító volt, annakutána is, hogy a' professo-ri székbe ült, előadásában nem valamely un-dorító és taszító, hanem inkább lelket magá-hoz vonzó komolyságot (seriousitas) váltott; ékes szavai, az ifjúnak figyelmét egészen ma-gokhoz ragadták. Nem állapodott meg azzal, hogy a' hallgatóteremben, és a' kiszabott ó-rákon tanítson, hanem tanítványait magához közel bocsátotta, azok közül hol egyiket hol a' másikat, de rendre mindeniket, magával na-ponként sétálni vitte, és csak az maradott el, a' ki netalán az ő társaságában nem akart vol-na lenni. Itt már egész leereszkedett nyájas-sággal viselte magát, úgy mindazáltal, hogy a' mint Cornelius Tacitus az Agricolájában írja: *Comitas auctoritatem non dimi-nuit*. Beszélgetése nyájas tréfákkal, bizalmat öntő kedvességgel, és lelket tápláló tanulság-gal teljes levén, az ifjú embert mulattatva tanította. Tartván attól, hogy majd az ifjú hi-jábanvalóság a' lelket felfűvja, nagyon szűkőn tömjénezett, 's megdicsérései csak oda czéloz-tak, hogy az által a' jó iránti szeretetnek láng-ját újabb táplálékkal élessze. Szemei előtt tart-ván, hogy a' tapasztalatlan esztendőök mennyi kísérteteknek vagynak kitéve, jól tudván azt is, hogy az ifjú ember, a' milyen hamar hi-báz, olyan hamar meg is szokta bánni a' maga hibáját: a' nélkül, hogy valaha csak e-gyet is közönséges helyen meggyalázott, vagy megszegyenített volna, a' hibázót magához szó-lította, vele elhibázott félrelépését, és annak kedvetlen következtetését megismertette, és a' jó útra igazította. Elsőben ugyan nagyon szeli-den, a' többszörözött hibákért keményebb dor-gálásokat is vett elé, és nem szűnt meg, míg az ifjú embert a' lábai előtt való veszedelem-

nek széliről vissza nem vonta; melly tényben csakugyan az atyai szeretet mindenkor főhelyet foglalt el. Az árulkodó előtt az ő ajtaja és szíve egyformán he volt zárva, sőt annak értésére adta, hogy nála az árulkodásért a' kedvesség helyett utálatot talál. Egy vagyon még a' mire különös figyelmet fordított —

Jól tudta ő a' tapasztalásból, hogy a' kit az ugy nevezett publica opinio kikezd, legyen különben ártatlan és becsületes ember; de mivel a' játék az oskola küszöbénél be nem végződik, egész életében szerencsétlen leszen: tehát hogy ez senkin meg ne történjék, vagy ha már egyszer megtörtént, hogy ne terjedjen, teljes erejéből elejébe állott. Édes hazánknak főrangú és méltóságú családaiából, a' nemesi és polgári, sőt alsóbb osztályból is sok száz meg száz tanítványai vagynak neki, kik a' magok állásoknak érdemet és becsületet szereznek. Ezek bizonyosan állításaimat helybehagyással stempelezik, forró sohajtást küldenek utána, és háláson hordozzák szívében az ő emlékezetét.

Hátra vagyon még végezetre, hogy Hegedüs Sámuelnek mint embernek, a' felebaráti szeretet mezejében való munkálódásait is érdekeljem. Nem [viszem messze a' dolgot, ha ide alkalmaztatom, a' mit a' római Titusról mondtak, hogy ő is egy volt azok közül, a' kik az emberiségnek méltán diszei és gyönyörűségei voltak. Szíve egészen az emberiségért égett, és ha keskeny köre nagyra terjeszkedni meg nem engedte is, felkereste a' szerencsétlent a' nélkül, hogy magából paradét csinált, vagy tényeinek sípolással czégeré dugott volna, titkon vitte véghez ön kötelességét. Szabad legyen ennek igazolására megemlíteni, a' mit ő senkinek nem mondott, én is tőle nem hallottam, de hiteles kutfőből megtudtam, hogy mikor professor korában meghallotta, hogy valamelyik ifjú szegény, sőt nyomorult állapottal vagyon, magához hivatván, a' magáéból több vagy kevesebb mennyiségű pénzzel segedelmezte ezen szavakkal átadván: Ezt a' pénzt nálam bizonyos uraság tette le meghagyván, hogy adjam olyan ifjúnak, a' kinek reája szüksége leend, ezennel hát édes fiam! magának adom, pótolja szükségéit, igyekezzék jól tanulni. — Ekképen nem tudta az ő balkeze mit cselekszik az ő jobb keze. Máth. VI. 3. — 1837-ben némelly főméltóságú uraknak felszólítására Szébenben —

mivel akkor ott nem volt páp — az országgyűlése alatt egy darabig papi szolgálatot folytatván, a' neki ajánlott jutalompenzből csak annyit fogadott el, a' mennyit valósággal el is költött, a' többit a' szebeni evang. reformata egyháznak ajándékozta. Ezen kívül sok szerencsétlen talált nála enyhet és sorsán való könnyebbülést. Sok árvákat nevelt és tanított tulajdon költségén, és mint az athaenei Cimon cselekedett, sok szegény sorsu ifjúnak számára meg volt terítve az ő asztala. Egy szóval kitéve, ezek, 's több ezekhez hasonlók által megbizonyította, hogy a' Jezus útmutatása szerinti szép élet az embert a' tökéletesebb valókkal rokonosítja, és már e' földön mennyei polgárrá formálja.

Midőn a' Hegedüs Sámuel életét egy sebes pillanattal átfutottam, nem felejtkeztem el arról is, hogy ő ember volt, 's mint embernek erőtlenségei és hibái lehettek, 's kétségen kívül voltak is. Legkitünőbb hibájának találok, hogy igen jó, sőt talán kelletinél is jobb volt az emberekhez. Sokra megyen ugyanazoknak száma, a' kik néki a' jót forró hálával köszönték meg, 's holta után is emlékezetét áldásban tartják: de arra is vagynak példák, hogy sokszor a' háládatlanságnak fojtós gyümölcseit kóstolni kéntelenített. Fájdalommal érzette ugyan az ő szíve, de azért az emberiség iránt nem hidegedett meg; sőt inkább magának 's a' magáéinak kárával is akármelly áldozatot megtenni nem sajnállott.

Becsületére válnak néki, a' miket róla mondtam, de nem azt tészik, mintha talán Hegedüst mások felett kiakartam volna emelni, sőt inkább örömmel és a' gondviselés iránti forró hálával megismerem, hogy édes nemzetünknek sok derék fiai, sok megkoszorúzott írói vagynak — a' kik a' magyarnak a' több mivel nemzetek előtt érdemet és dísz adnak, 's a' kik éppen annyit 's még többet is tettek; hanem én Hegedüst vettem magam elejébe, mert ő hozzám legközelebb, és előttem legérdekesebb volt. Válaszszon mindenki magának tetszése szerint egyet, azt gondolom, hogy így egy jó és derék ember sem marad emlékoszlop nélkül. —

Hozzád intézem már vég szavaimat idvezült kedves testvérem! a' kinek fájdalom! már csak emlékezeted lebeg még szemeim előtt. Midőn életed folyását egy középpontban egygyesülve képzelem, midőn a' gyermekségnek

és ifjuságnak keresztüljászott boldog napjait visszavarázslom, midőn elgondolom, hogy ki voltál és mit tettél: akkor úgy jó nekem, mintha a' mindenható valamely angyalt küldött volna ideig meddig a' porlandó testben szállásolni. Te voltál kicsiny családunknak díszje és áldása, melly az örömet vidámbbá tette, a' bánatnak gyász fellegeit széllyeloszlatta; a' mellyért is hálával imádjuk a' gondviselésnek jóságát, 's az által hogy tégedet bírhattunk, több gazdagságot hordoztunk keblünkben, mint a' mennyit a' világnak minden szerencséje adhatott volna. Nálad nélkül pusztá elöttünk ez a' föld, sőt pusztá lenne még maga az örökkévalóság is. — Midőn pedig lefestődik emlékezetem tábláján annak a' setét éjszakának képe, mellyet a' te örök éjjeled kétszerte setétebbé tett, és a' mellyen ártatlan gyermekeid, mint a' pásztor nélkül való nyáj, vigasztalást nem találva, széllyel bolyongtának, még most is valamely hideg borzadás rázza meg lelkemet, és ha valamiben igen, a' szív keserűségének azon édes cseppekkel vegyítésében találom megnyugovásomat, hogy midőn a' végórát közelíteni meghallottam, siettem hozzád menni, veled még beszélhettem, az utolsó lehellet megszüntével én magam fogtam bé a' te szemeidet, 's tégedet az örök nyugalom helyére elkísérhettelek. Lehaldott a' te életednek sok érdemekkel ragyogott szép napja a' láthatárról. A' miért gyakran könnyörögtél, meg volt az égben hallgatva, mert elkísérő angyalok jöttek el hozzád, és elhozták a' te koronádat. Itt a' földön a' tiéd könnyekkel áztatják poraidat, és visszashajtólag az ég felé tekintenek. Te pedig, a' földi erőtelen hajlékokból kiköltözve, utazol a' milliöm ezernyi csillagokon keresztül, és ezt a' maroknyi port — a' földet nem látod. Itt egy jó atyát, jó testvért, jó atyafit, és derék emberbarátot szalasztottunk el benned; ott a' tökéletesebb valók a' maga hazájába visszazárt jó lelket nyertenek általad. Itt az isméretet csak tükör és homályos beszédek által bírhattad; ott arra, a' mit földi létedben szomjuhoztál — az igazságnak örök kútféjére reá találtál. Itt akkor vettél búcsut a' földtől, mikor a' megvénült természet megifjodott ábrázásban eléállott, és ez egy szép képe annak, hogy ott a' halhatatlanságnak örök ifjúsággal zöldellő májusában a' teremtőnek bölcsességét a' több megboldogult lelkeknek tár-

saságában mélyebben megisméred és imárod. Megszakadott szívünk, mikor a' sirnál elérzékenyedve téled búcsut vettünk. Megakad látásunk a' bizonytalanság' homályában; de előre látjuk lélekben a' jóknak számára készített hazát, mellyel a' földi életet felváltottad. Ha még a' régi világ bölcsei is a' kegyességért jutalmat reményltek: mennyivel inkább hiszszük mi — még pedig erős indulattal hiszszük, hogy tégedet újra megtalálunk a' nélkül, hogy soha is többé elszakadjunk. Most a' nap alatt minden a' mulandóság alatt vagon. Ennek a' csekély irásnak is egykor levelei elszakadnak, betűi elkopnak; de az az indulat, mellyből emlékedre készült — a' test gyenge porainál tovább élve, mennyei örömek között fog tégedet meg ölelni az örökkévalóságban. —

Hegedüs Lajos,

m. vásárhelyi evang. reform. pap.

Amos emléke.

Hős költemény.

Első ének.

Éj vala már, nyájas csillagokkal tündöklött a' kékellő ég kupja. Árpád, Zandirhám 's a' nép vezéri Upor várában valának, az alrabombán áldomásánál.

Serlegeik egymás után ürültek, hárfák vidám zengése közt; Árpád szeme fénylett az örömtől, 's a' dal után hajtogatta fejét, szemét függesztvén a' dálnokokra.

Egyszerre kigyuladt arcza mint felhő a' nap végsugarától, 's kiüritvén öblös cserkupáját, így szólt a' rabonbárhoz:

Zandirhám! szivem megdobbant, eszembe jutának a' mult napok midőn még a' harczok zugásában atyám vezérszavát hallám.

Ugy járt ő elöttünk mint a' villám melly a' mennydörgést vezeti, nyomán jöttünk mint kiöntött vizár ősi medrünket keresve.

Ugy állt köztünk mint szirt-óriás, melly megtépi a' felhőket, kebelén a' hirnek sasa fészkel, felszárnyaló az egekig.

Eltűnt ő, csak emléke jelen meg olykor édes álmaimban, látom illykor őszszakállát elmosódva, a' felhőken, 's lágyan zengő szózatára szivem és lelkem könnyezik.

Sokszor jelent így meg nekem, és egymással ölelkezénk, elindult ő szebb hazát keresni, 's mennyben lelte szebb hazáját a' napnak szomszédságában.

Idvezlégý ó dicső sugár, ki a' felhők felett lakol, egykor a' mi életünk is átfoly a' képzetek világába; de hírünk fenn áll míg a' nap jární fogja az égnek útait: hárfát zengetend a' magyar, és dalain feltámadunk.

Megjelenünk a' hősek álmain mint te nekem megjelentél, megjelenünk a' béke napjain mint nekem megjelentél, és fellángol a' nemzetnek szive, midőn reánk emlékezik, 's dicső leend a' magyar hazája mellyért vérünkkel áldozánk.

Adjatok egy hárfát nekem, add át hárfádat Zandirhám! zengjen hárfaszóra az oroszlán.

Nem tudom én a' dalt úgy vezetni hogy a' szív szakadjon érte, az én énekem a' harci láрма és nyilzápor zugása volt.

Amde érzem szívem táján valami olly szokatlanul zajong, 's könyvtől elszokott szememre feltörni érzem könnyeim.

És látom őt előttem lebegni, látlak téged Arpád édes atyja, csatáid végig képzelem 's a' regék eszembe jutnak mellyeket gyermekkorom szép napjain hallék felőled.

Oh! adjatok egy hárfát kezembe, ihletve érzem lelkemet, keblem megfeszült mint az iv, hagyjátok elpattintanom, tán egy dal forrong szivemben, tán hallandjátok Arpádot ehyelgeni a' hárfákkal, kinek hangja mennydörgés volt a' csatáknak viharában. —

Ugy van, úgy van, adjatok a' hárfát; csak tetteid beszélem el atyám, 's ha rázúgatom a' lantot, harci dal leend belőle.

Minden ember élte egy dal, a' ki küzdött a' hazáért, ha lelkében nem lakott gonoszság, 's minden ajk szép dalt zengedez, melly a' hősek napjait beszéli.

Halljatok reám testvéreim, halljatok dalt Arpádnak ajkiról, zúgassd te is hárfádat Zandirhám 's hol hangom nem lesz a' maga rendjén, zúgassd ott szásszorozva hogy haljon el hangom hangja között.

Mert nem tudom a' hangot vezetni, hogy szivekkel játszadozzék, az én énekem a' harci láрма 's a' nyilzáporok zugása. —

Második ének.

Ósdalokban él-e még emléke köztetek hódító Eteleének, a' hunnok nagy királyának, kinek országa Rajnától a' Volga vizéig terjedt, 's a' Balti tenger partiról elnyult az Adriai tengerig.

Nagy valál te őseink királya, egyetlenegy lépésedet ki zenghetné el egy áldomásnál? — Esztendőig zengjen a' dal, még is mi sok marad hátra dicsőséged énekéből. Ravennának romjairól Thrácziaig néz el a' te hired, könyvé tettetd Európát 's vérrel irtad rá nemzetted nevét.

És alkottál szép országot mellynek társa csak az őshaza volt, és elöntéd földjét dicsőséggel mint kelő nap sugárral a' tavaszt.

Méltó vagy hogy utódaid halálodra emlékezvén, megvagdadják arczaikat 's vérökkel megsírassanak. *)

Egy koronád, egy országod, egy kardod volt a' csatában, mért nem vala egy gyermeked, ki hozzád hasonló legyen?

Igy még most is állna birodalmod, nem keresnek utódaid hol van a' hős király sirja, oszlopod mint dicsőséged árnya tündöklenék sírod felett.

Elhunyt ő a' hősek nagy királya, a' láncz melly kormányta alatt összetartá a' népeket, elszakadt az égnek ostoraival.

Aladarich 's Csaba a' trón felett véres belharczot kezdének, meghasonlott egymás közt a' nemzet, 's mint Jásonnak zsoldosai kik Egyiptomot megreszkettették — egymást marczungolá a' haza.

Jaj fejére a' pártos nemzetnek; minden belső harcznak kardcsapása egy életerét vág el a' nemzetek erős testéből.

Ugy lön itt is, az adózó népek fegyvert fogtak a' pártosok mellett. Ditrich a' németek fejedelme izgatá Aladarichot, nehezen törvén a' hunnok jármát, hogy ha vele Csabát megdöntheti, őt is megfossa a' koronától.

Folyt a' hős vér Sikambria körül, 's innen egész Potentianaig kiöntött vér festette a' Dunát, és e' harcok dörgése között elkészült a' villám és lesujtá hős Etele birodalmát.

És a' testvér ki koronát kívánt, sirjára századok átkát nyeré, és ki királyi palotára vágyott, vándorbotot nyert bünös kezébe. A' hont mit egy élet küzdelmivel alapított hódító Etele, a' pártoskodó testvér gyermekek elveszték tizenöt napok alatt.

Ez alatt hős hadas Irnák, Etele harmadik fia, kiról azt jósolák a' táltosok még kicsin gyermek korában, hogy Etele nemzetségét ő óvandja meg az enyészettől, engedve a' jós-

*) Őseink gyásza.

latoknak ott hagyá a' testvérek csatáit három ezere magával 's Cziglamezón üté fel sátorát.

Ezek ős apáitok valának, kik inkább elhagyák a' hont mint fegyvert fogjanak véreikre. Cziglamezón nem sokat pihentek, elvonultak e' véghatárokra, e' szirtok fenyves honába, 's hűszke sassá vált a' nép itt.

Hiretek átszált e' bércek felett, 's elhagyott a' Kaukaszra, hová a' bukott Csabával elbujdosott tizenöt ezer hunutódai vándorlának. Gyakran játszva a' Jaich*) partjain hallék rólatok nyájas regéket, hallám hogy itt nyugot felé az én testvéreim laknak.

Illykor szivem vágytól ége, szemeimre köny tolt fel, így tekinték el gyakran nyugotra, 's lelkem tiveletek társalkodott.

Hitem-e hogy egykor látni foglak, hogy szomszéd honnak leszek vezére? a' lélek érzi a' jövőt, 's érzem én is hogy itt leend hazám.

O! idvezelve legyetek hős nemzetem méltó testvérei, míg tovább zengene dalom, emeljétek föl a' kehelyt: itt vagyunk hol őseink valának, egyesek minők akkoron valánk: éljen Etele uj birodalma!

Harmadik ének.

A' Kaukasus egy szirtján büszkén áll a' Ugek vára, ki vezére volt népünknek. Rendíttelen voltál o nagyatyám, a' csaták villámai közt, 's békében néped szerelme.

Alant kellemes völgy terült, komor-lombu kupreszek hazája, vidám csermely folyt között, 's partjain mohos siremlékek álltak, az elhunyt hősek hamvain.

E' szent berek legszebb helyén egy tündöklő egyház áll, hol az istennek oltarán lobogott a' hősek áldozatja, ott lakott az áldozó pap, legbölcsebb az emberek közt, felruházva jó erővel. —

Kellemesen nyílt egykor a' hajnal, egy vadászfi kürtje zenge a' kaukaszszirtokon, melylyel hívta össze hű kutyáit.

És im mint az esti szellő, egy lányka jött bájlengéssel, a' nagyok sirjának szent helyére. Ismeré őt a' nagyok hazája, ősanja volt az első Amazon, ki hő érzelmre gyulva visszavette a' szivnek jogait.

Mi vezérli lépteidet hős Alárnak kék szemű leánya! egy hattyu van hókezében 's tolla karja színén elmosódik; míg az oltárhoz borulván így szól csengő szavaival:

*) Most Ural.

Szinedhez jöttem o isten ki az álmoknak atyja vagy, szólottál hozzám az éjen; de én nem értém szavadat.

Egy madár szállt vállaimra, 's ajkival keblem csökdosván, egy kristály forrást fakasztva, melly nagyobbakkal vegyülve egy más vidéken választá medrét, később terhes beteg lettem 's egy fa nőtt ki ágyékomról mellynek lombja országokat fedett.

Mondd ó mondd meg álmak intézője, mit szólál hozzám az éjen, mert én nem értém szavadat, — szólott a' lány 's az oltár lángjára akarta tenni hattyuját, midőn a' szent oltárjeme-gül egy tiltó hang lelánczoló kezét.

„Ne áldozd e' lángokra hattyudat, így hangzék a' szellemige, bocsásd azt a' Kaukasus felé, szaladj oda ha gyöngül reptében, 's meg lesz fejtve álmod a' madárról.

A' hölgy a' világ eszméje, — így hangzék tovább a' szellemige, — félkeze a' nő a' teremtésnek, 's e' kéz rugó ere a' szerelem, elveti ő az élet magjait a' kéjnek rózsái közé 's a' századoknak láncsorán átfonja a' meleg kezekkel az elhunyt ősök emlékét; de azon élet nagy leend mellynek fáját te teremtetted, tán Etele lelke költ fel hogy szolgálják a' megölt nemzetek, kik újra felnőttek sirján.

Menjen e' fa a' csermelyen míg belőle tenger válik, ott megáll a' csermely, megáll a' fa 's habok közé temetkezik, de sarjat hány a' késő századoknak.

Igy hangzék a' szellemige, és a' leánya elment a' szabadba, 's hattyuját a' Kaukasus-alján szárnyára bocsájtá.

És im alighogy a' hattyu elhatott a' vadon közepéig, hanyatlani kezdett röptiben 's rendetlen volt szárnya csattogása.

Ment Alárnak kékszemű leánya fel a' szirton mint az őzfi 's im a' hattyu egy vadász kezében vonaglott átnyilazott kebellet.

A' lányka zavarodva áll, a' vadászfi hattyuját elejté, illy szép ifjat nem látott a' lányka, illy szép lánykát nem látott hős Ugek.

Egy két édes szó 's a' vadász a' leány keblére repült 's lön a' lánytól álmódott madárka.

Hős Ugek volt a' vadászfi 's nehéz sebet vitt el szivén mellyet csak Alár leányának édes csókja gyógyított meg; ám a' lányka szive sem volt Ugekénél zajtalanabb 's mint sietett Ugek Alárhoz, úgy várá őt a' kék szemű lányka.

Megszerették egymást mélyen, 's ki ne adná lányát a' vezérnek. Alár leánya Ugeké lön, és az álom teljesülés magvát elhívtén a' szerelmi pár, ugy született Álmos az álomból.

(Folytatása következik.)

Dózsa Daniel.